

DOI: 10.34015/2523-4552.2026.1.24

УДК 343.13:343.54-053.2

Остроглядова О. Г.,

ад'юнкт кафедри кримінального процесу та криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-8525-4244>

Тетерятник Г. К.,

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8321-7912>

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА НЕДОТОРКАНОСТІ ДІТЕЙ (ЧАСТИНА I)

У науковій статті досліджено особливості організації досудового розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та недоторканності дітей як складної багаторівневої діяльності, що має міждисциплінарний характер і поєднує процесуальні, криміналістичні, психологічні та організаційні компоненти.

У роботі проаналізовано сучасні підходи до розуміння сутності організації досудового розслідування та обґрунтовано її значення як діяльності, спрямованої на створення належних умов для досягнення завдань кримінального провадження. Особливу увагу приділено систематизації факторів, що впливають на організацію розслідування, які класифіковано за характером впливу (об'єктивні та суб'єктивні) та за сферою прояву (процесуальні, криміналістичні, психологічні, організаційні та соціальні).

Окремо виділено групу факторів, що визначають специфіку розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та недоторканності дітей. До них віднесено латентний характер злочинів, особливий характер відносин між потерпілим і кривдником, обмеженість матеріальних слідів, складність доказування, психологічні особливості потерпілих, ризик вторинної віктимізації, необхідність спеціальних знань, підвищені вимоги до конфіденційності, а також зростання ролі цифрового середовища.

Досліджено міжнародно-правові стандарти у сфері захисту прав дитини, зокрема принцип забезпечення найкращих інтересів дитини та стандарти

правосуддя, дружнього до дитини, і проаналізовано їх імплементацію у національну правову систему. Обґрунтовано, що сучасна модель організації досудового розслідування трансформується у напрямі впровадження дитиноцентрованого підходу, який передбачає адаптацію процесуальних процедур до вікових і психологічних особливостей дитини, мінімізацію психотравмуючого впливу та забезпечення безпечної участі дитини у кримінальному провадженні.

Висвітлено інституційні зміни у системі правоохоронних органів та прокуратури, зокрема створення спеціалізованих підрозділів, впровадження механізмів оперативного реагування та посилення міжвідомчої взаємодії. Окрему увагу приділено ролі психолога у кримінальному провадженні за участю дітей, доведено необхідність його залучення на всіх етапах розслідування.

Зроблено висновок, що удосконалення організації досудового розслідування кримінальних правопорушень досліджуваної категорії має здійснюватися шляхом подальшого розвитку дитиноцентрованих підходів, інституційного закріплення спеціальних процедур у кримінальному процесуальному законодавстві, розширення участі фахівців та підвищення рівня координації між суб'єктами кримінального провадження.

Ключові слова: досудове розслідування, неповнолітні, діти, статевая свобода, статевая недоторканність, організація розслідування, дитиноцентрованість, психолог, правосуддя, дружнє до дитини, взаємодія, права та законні інтереси.

Постановка проблеми. Якість організації досудового розслідування у кримінальних провадженнях має визначальне значення як для забезпечення його ефективності, так і для захисту прав та інтересів учасників. Належна організація розслідування безпосередньо впливає на повноту збирання доказів, своєчасність процесуальних рішень і результативність притягнення винних до відповідальності.

Водночас для дитини, яка стала потерпілою, кримінальне провадження є не лише юридичною процедурою, а й складним психоемоційним досвідом. Саме тому від якості організації досудового розслідування залежить, чи буде забезпечено мінімізацію повторної травмизації, дотримання її прав, а також створення безпечного та дружнього

до дитини середовища. У цьому контексті організаційний аспект розслідування набуває не лише процесуального, але й гуманітарного значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням, пов'язаним із розслідуванням кримінальних правопорушень щодо неповнолітніх та забезпеченням прав таких потерпілих присвячені сучасні дослідження таких вчених, як І. В. Гловюк, Г. Ю. Нікітіної-Дудікової, П. І. Пархоменка, О. В. Пчеліної, В. В. Романюка, Т. Г. Фоміної, М. В. Червінко, Ю. М. Чорноус та багатьох інших вчених. Віддаючи належне їхнім науковим ідеям, слід зауважити, що стрімкий розвиток ювенальної юстиції, нові виклики сьогодення, значна кількість правопорушень, що вчиняються до цієї категорії осіб, створюю-

ють підґрунтя для подальших наукових пошуків у цій площині.

Постановка завдання. Метою статті є отримання наукового результату у вигляді теоретично обґрунтованих положень щодо особливостей організації досудового розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканності, що вчиняються щодо неповнолітніх осіб.

Виклад основного матеріалу. І. В. Кубарев та С. С. Барган зазначають, що у сучасній криміналістичній науці сформувався два основні підходи до розуміння сутності організації розслідування кримінальних правопорушень. Перший передбачає визначення переліку дій, що забезпечують належну організованість досудового розслідування. Другий полягає у формулюванні дефініції організаційної діяльності як самостійної категорії. Водночас у межах таких дефініцій простежується тенденція до поєднання різних рівнів організації розслідування – тактичного та методичного, що ускладнює виокремлення її сутнісних ознак і, відповідно, формування чіткого понятійного апарату [1]. Н. М. Татарин розглядає організацію розслідування кримінальних правопорушень як діяльність уповноважених суб'єктів, спрямовану на формування належних умов для оптимального здійснення досудового розслідування на всіх його етапах та забезпечення ефективного досягнення завдань кримінального провадження [2, с. 150].

Досить повне та ґрунтовне визначення організації розслідування надають С. С. Кудінов та Р. М. Шехавцов, розглядаючи її як врегульовану законодавством діяльність уповно-

важених суб'єктів, спрямовану на забезпечення належної побудови, планування та координації розслідування. Вона охоплює визначення процесуальних завдань, розподіл повноважень між відповідними органами та посадовими особами, раціональне використання криміналістичних і процесуальних засобів, досягнень науково-технічного прогресу, а також створення умов для ефективного збирання, перевірки та оцінки інформації, необхідної для вирішення завдань кримінального провадження. Вчені справедливо підкреслюють, що за своєю сутністю організація розслідування поєднує управлінсько-координаційний компонент, що передбачає систему рішень і дій, спрямованих на узгодження діяльності всіх учасників процесу та ефективного використання ресурсів, а також процесуально-криміналістичний аспект, який полягає у виборі відповідної тактики, методів і засобів залежно від характеру кримінального правопорушення та умов його розслідування [3, с. 330].

Н. М. Татарин зауважує, що організація розслідування кримінальних правопорушень здійснюється з урахуванням комплексу факторів, зокрема закономірностей як механізму вчинення окремих видів протиправних діянь, так і діяльності з їх виявлення та розслідування на всіх етапах досудового провадження. Це, своєю чергою, свідчить про ситуативний, динамічний, циклічний (повторюваний) і цілеспрямований характер організації розслідування [4, с. 95].

Погоджуючись із вченим вважаємо за необхідне звернутися до факторів, які обумовлюють специфі-

ку організації розслідування кримінальних правопорушень досліджуваної нами категорії. Систематизація таких факторів має важливе значення для формування ефективної моделі розслідування, орієнтованої на забезпечення прав та найкращих інтересів дитини і досягнення завдань кримінального провадження.

За характером впливу доцільно виокремлювати об'єктивні та суб'єктивні фактори. До об'єктивних належать ті, що не залежать від волі суб'єктів розслідування, зокрема вік дитини, рівень її психічного розвитку, характер і тяжкість кримінального правопорушення, умови його вчинення, а також особливості доказової бази. Суб'єктивні фактори пов'язані з діяльністю учасників кримінального провадження і включають рівень професійної підготовки слідчого та прокурора, ефективність їх взаємодії, врахування поведінкових характеристик дитини, а також якість забезпечення гарантій прав дітей.

За сферою прояву зазначені фактори можуть бути поділені на процесуальні, криміналістичні, психологічні, організаційні та соціальні. Процесуальні фактори зумовлені особливостями правового статусу дитини, визначеного у КПК України, та включають необхідність залучення спеціалістів, обмеження щодо проведення слідчих (розшукових) дій і спеціальні гарантії захисту прав неповнолітніх. Криміналістичні фактори пов'язані зі специфікою механізму вчинення таких правопорушень і особливостями доказування.

Психологічні фактори визначають тактику проведення процесуальних дій. До них належать емоційний стан дитини, її вікові особливості, рівень довіри до дорослих, а також

ризик вторинної віктимізації. Організаційні фактори охоплюють рівень координації між суб'єктами розслідування, наявність відповідного ресурсного забезпечення, спеціалізованих приміщень та підготовки кадрів. Соціальні фактори включають умови сімейного середовища, залежність дитини від кривдника, а також вплив суспільних стереотипів і стигматизації.

Фактори, що визначають специфіку розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості (особливо щодо неповнолітніх), доцільно виокремити як самостійну групу, оскільки вони істотно впливають на тактику, методику та організацію досудового розслідування. До них слід віднести наступні: 1) латентний характер злочинів (адже значна частина таких правопорушень залишається нерозкритою через страх, сором або залежність потерпілої особи, що ускладнює своєчасне виявлення та фіксацію доказів); 2) особливий характер відносин між потерпілим і кривдником (у багатьох випадках злочини вчиняються особами з близького оточення (родичі, знайомі), що зумовлює психологічний тиск та ускладнює отримання правдивих показань, вчасність повідомлення про вчинене правопорушення); 3) обмеженість матеріальних слідів кримінального правопорушення (відсутність очевидних матеріальних слідів, речових доказів, їх швидке знищення); 4) психологічні чинники (психоемоційний стан потерпілої особи (страх, травма, почуття провини), що безпосередньо впливає на можливість отримання достовірної інформації); 5) ризики вторинної віктимізації (неправильна

організація розслідування може призвести до повторної травматизації потерпілої особи, що вимагає застосування спеціальних методик (зокрема процесуального інтерв'ю); 6) необхідність спеціальних знань (розслідування потребує участі психологів, медиків, судових експертів для встановлення обставин правопорушення, знань роботи з такою категорією суб'єктів слідчими, прокурорами, суддями); 7) чутливість інформації, що отримується у ході розслідування, конфіденційність і захист приватного життя (важливим є недопущення розголошення відомостей про потерпілу особу, що впливає на порядок фіксації та використання доказів); 8) зростання ролі цифрового середовища (значна частина злочинів пов'язана з використанням Інтернету (онлайн-грумінг, поширення матеріалів сексуального характеру), що ускладнює доказування та потребує спеціальних технічних засобів); 9) складність доказування та оцінки показань й інших фактичних даних, які надаються неповнолітнім потерпілим (необхідність врахування вікових і психологічних особливостей при оцінці показань потерпілого); 10) підвищені вимоги до оперативності розслідування (зволікання може призвести до втрати доказів і погіршення стану потерпілого).

Окремо доцільно розглядати зазначені фактори у динаміці етапів досудового розслідування. На початковому етапі визначальне значення мають своєчасність виявлення правопорушення та належна фіксація первинної інформації. У подальшому ключовими є питання організації допиту, збирання доказів і координації дій між суб'єктами, які залучаються до цього провадження. Завер-

шальний етап характеризується необхідністю об'єктивної оцінки зібраних доказів і прийняття обґрунтованих процесуальних рішень.

Таким чином, фактори, що впливають на організацію розслідування таких кримінальних правопорушень мають багаторівневий та міждисциплінарний характер. Їх урахування є необхідною передумовою забезпечення дитиноцентрованого підходу, підвищення ефективності досудового розслідування та належного захисту прав і законних інтересів дитини.

Нормативно-правові акти, які регулюють діяльність із розслідування кримінальних проваджень за участю дітей по суті сформували низку стандартів, підходів, які стають підґрунтям для побудови системи організації досудового розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та недоторканості дітей.

Відповідно до п. 1 ст. 3 Конвенції про права дитини проголошується: «В усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини» [5]. У Загальному коментарі №14 (2013) щодо права дитини на приділення першочергової уваги найкращим інтересам дитини (пункт 1 статті 3) зазначається, що вона є триєдиною і включає

- матеріальне право, що передбачає першочерговість прав дитини при прийнятті будь-яких рішень щодо неї і гарантії цих прав;

- основоположний принцип тлумачення процедури, який означає, що за наявності кількох варіантів тлумачення норми слід обирати той, що найкраще відповідає інтересам дитини, орієнтиром для такого тлумачення є положення Конвенції про права дитини та її факультативних протоколів;

- правило процедури, тобто будь-яке рішення щодо дитини має передбачати оцінку його впливу (позитивного або негативного), необхідні процедурні гарантії для визначення найкращих інтересів дитини, у рішенні має бути обґрунтовано врахування цього принципу [6].

З цього приводу правники зазначають, що для визначення найкращих інтересів дитини необхідно в конкретній справі визначити, у чому полягають відповідні елементи, наповнити їх конкретним змістом і визначити значущість кожного з них у співвідношенні з іншими. Варто враховувати такі елементи, як погляди дитини, її індивідуальність, збереження сімейного оточення і підтримання відносин, піклування, захист і безпеку дитини, її вразливе положення, право дитини на здоров'я та освіту тощо [7].

Важливим у сфері кримінальної юстиції є забезпечення гарантій правосуддя дружнього до дитини, які закріплені у багаточисельних міжнародних нормативно-правових актах. Т. Г. Фоміна та О. В. Пчеліна зауважують, що вони передбачають комплексний підхід до забезпечення прав і свобод дітей у кримінальному процесі та включають низку ключових положень: пріоритетність найкращих інтересів дитини на всіх стадіях провадження; гарантування її ефективної участі, зокрема права на

інформацію, правничу допомогу та можливість бути вислуханою; захист від дискримінації, повторної віктимізації та насильства; запровадження спеціалізованих органів і процедур, адаптованих до вікових та індивідуальних потреб дитини; дотримання засад справедливого судочинства, включаючи презумпцію невинуватості, право на захист, доступ до правосуддя та перегляд судових рішень. Водночас важливою основою цих стандартів є індивідуалізований підхід до кожної дитини та забезпечення належного рівня її захисту [8, с. 107].

З метою забезпечення найкращих інтересів дитини в Україні з 2023 року запроваджено пілотний проєкт імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність. У ньому визначається, що «забезпечення найкращих інтересів дитини – дії та рішення, що спрямовані на задоволення індивідуальних потреб дитини відповідно до її віку, статі, стану здоров'я, особливостей розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної та етнічної належності та враховують думку дитини, якщо вона досягла такого віку і рівня розвитку, що може її висловити» [9]. Визначено спеціальних суб'єктів – ювенальний слідчий, дізнавач, прокурор – слідчий, дізнавач органів поліції, уповноважені на здійснення досудового розслідування та дізнання, прокурор, уповноважений на здійснення процесуального керівництва у кримінальних провадженнях за участю неповнолітніх [9].

Тривалий час у національній кримінально-правовій політиці простежувалася виразна пріоритетність уваги до неповнолітніх як суб'єктів

кримінальної відповідальності, тоді як процесуальний статус та гарантії прав і законних інтересів дітей-потерпілих і дітей-свідків фактично залишався недостатньо врегульованим та менш забезпеченим у практиці. Така диспропорція зумовлювала обмеженість гарантій захисту прав цієї категорії учасників кримінального провадження, що, своєю чергою, підвищувало ризики вторинної віктимізації та знижувало ефективність розслідування відповідних правопорушень.

У цьому контексті впровадження пілотного проекту, спрямованого на створення дитиноорієнтованого середовища у кримінальному провадженні, свідчить про суттєву трансформацію підходів держави до забезпечення прав дітей. Йдеться про поступовий перехід до комплексної моделі, що враховує інтереси всіх категорій дітей, залучених до сфери кримінального процесу.

Позитивність таких змін полягає насамперед у впровадженні дитиноцентрованого підходу, який передбачає адаптацію процесуальних процедур до вікових і психологічних особливостей дитини, забезпечення її активної та безпечної участі у провадженні, а також створення умов для мінімізації психотравмуючого впливу процесуальних дій. В цілому такі зміни свідчать про поступове наближення національної системи кримінальної юстиції до міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, та формування більш збалансованого підходу до захисту прав усіх дітей, залучених до кримінального провадження.

Логічно, що зміни не могли не торкнутися й організаційного аспекту розслідування таких криміналь-

них правопорушень. В межах пілотного проекту наказами Національної поліції України були внесені зміни у штатах Національної поліції, і у слідчих управліннях низки областей створено відділи розслідування кримінальних проваджень за участю дітей. Основними завданнями та функціями таких відділів, як спеціалізованих слідчих підрозділів, є забезпечення організації та здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень за участю дітей, упровадження дитиноцентрованих підходів під час проведення процесуальних та слідчих (розшукових) дій, запобігання вторинній травматизації неповнолітніх, а також надання методичної і практичної допомоги територіальним слідчим підрозділам у розслідуванні кримінальних проваджень зазначеної категорії.

Відповідно до Наказу Генерального прокурора 14 вересня 2023 року № 268 в Офісі Генерального прокурора було утворено Департамент захисту інтересів дітей та протидії домашньому насильству, до складу якого входить відділ захисту інтересів дітей, які є потерпілими у кримінальному провадженні [10]. Серед іншого до його основних завдань входять впровадження принципів правосуддя, дружнього до дитини, під час здійснення кримінального провадження; контроль за ефективністю організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням обласними прокуратурами, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляду за додержанням законів при проведенні слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій, участь у судовому провадженні та підтримання публічного обвину-

вачення у кримінальних провадженнях про кримінальні правопорушення у сфері охорони дитинства, а також в яких неповнолітня особа залучена до провадження як потерпілий або є особою, права та інтереси якої порушено чи може бути порушено внаслідок вчинення кримінального правопорушення (крім злочинів, пов'язаних із сексуальним насильством в умовах збройного конфлікту) [10].

Слід зауважити, що п. 28-29 розділу III Порядку реалізації пілотного проекту імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність до першочергових заходів під час виявлення кримінального правопорушення, вчиненого стосовно неповнолітнього передбачає виїзд ювенального прокурора за рішенням керівника органу прокуратури на місце вчинення стосовно неповнолітнього кримінального правопорушення у разі зґвалтування, очевидного вбивства, розбою та інших особливо тяжких злочинів, а також залучення психолога для безпосереднього виїзду на місце події, якщо очевидно, що на місці вчинення кримінального правопорушення присутня неповнолітня особа [9].

Створення спеціалізованих слідчих підрозділів у структурі органів Національної поліції України, а також відповідних інституцій у системі прокуратури, свідчить про інституціоналізацію дитиноцентрованого підходу та його інтеграцію у практичну діяльність правоохоронних органів.

Функціонування таких підрозділів спрямоване, насамперед, на підвищення якості організації досудового розслідування через концен-

трацію спеціалізованих знань, навичок та практик роботи з дітьми. Водночас централізація відповідних функцій сприяє уніфікації підходів до розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень і формуванню сталої правозастосовної практики.

Створення профільних підрозділів у системі прокуратури, зокрема тих, що здійснюють процесуальне керівництво та нагляд у справах за участю дітей, забезпечує додатковий рівень контролю за дотриманням прав дитини на всіх стадіях кримінального провадження. Це дозволяє не лише підвищити якість процесуального керівництва, але й забезпечити узгодженість дій різних суб'єктів кримінального процесу.

Окремо слід відзначити впровадження механізмів оперативного реагування на факти вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів щодо дітей, зокрема шляхом залучення ювенальних прокурорів і психологів безпосередньо на місце події. Такий підхід сприяє своєчасному фіксуванню доказів, забезпеченню психологічної підтримки дитини та формуванню належних умов для її подальшої участі у кримінальному провадженні.

У напрямі залучення психологів до кримінальних проваджень за участю дітей-потерпілих також останніми роками здійснені суттєві кроки. Так, наказом Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України та Офісу Генерального прокурора від 07.02.2023 № 493/5/67/32 «Про запровадження та реалізацію пілотного проекту щодо залучення психологів до кримінальних проваджень за участю малолітніх і неповнолітніх осіб через регіо-

нальні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги» передбачено впровадження відповідного механізму залучення фахівців-психологів [11]. Слід зауважити, що до прийняття цього проекту питання залучення психологів не було належним чином врегульовано навіть на рівні підзаконних нормативно-правових актів. До позитивних сторін цього документу слід віднести, по-перше, конкретизацію вимог до психолога, який залучається до роботи з дітьми. По-друге створення Реєстру психологів, які залучаються до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні / міжрегіональні центри з надання безоплатної правничої допомоги. Умовою включення до такого реєстру є не просто наявність вищої освіти за спеціальністю «Психологія», а й відповідно до Порядку проведення конкурсу з відбору психологів, які можуть залучатися до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні/міжрегіональні центри з надання безоплатної правничої допомоги, затвердженому наказом Міністерства юстиції України від 13.04.2023 № 13256/5 пройти конкурсний відбір, до якого включається і спеціальне навчання та оцінка його результатів [12].

До запровадження зазначених заходів, як уже наголошувалося раніше, питання залучення психологів до роботи з неповнолітніми потерпілими у кримінальному провадженні мало фрагментарний і несистемний характер. Хоча ч. 1 ст. 226 КПК України передбачає можливість участі психолога під час допиту малолітньої або неповнолітньої особи, від-

повідна норма сформульована альтернативно – через використання конструкції «педагог або психолог». Такий підхід фактично не забезпечує пріоритетності залучення саме фахівця з психологічною підготовкою, що є особливо важливим у випадках роботи з дітьми.

Нормативне регулювання тривалій час не містило чітко визначених вимог до професійної кваліфікації таких спеціалістів. Водночас очевидним є те, що наявність базової психологічної освіти сама по собі не гарантує володіння спеціалізованими знаннями та практичними навичками, необхідними для роботи з дітьми в рамках кримінального процесу. Особливо це стосується випадків, пов'язаних із потерпілими від кримінальних правопорушень сексуального характеру, де потрібна підвищена професійна підготовка, обізнаність у питаннях травми та відповідні методики комунікації.

Крім того, як аналіз наукових досліджень, так і правозастосовна практика дає підстави стверджувати, що, здебільшого психологи залучалися до кримінальних проваджень за участю неповнолітніх потерпілих під час проведення допиту. Ймовірно це, в першу чергу, обумовлено тим, що саме щодо цього є пряма вимога у КПК України. Водночас участь психолога є необхідною з перших моментів комунікації з дитиною під час розслідування та упродовж всього провадження. У п. 29 розділу III Порядку реалізації пілотного проекту імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність до першочергових заходів під час виявлення кримінального правопорушення, вчиненого стосовно неповнолітнього

передбачений обов'язок суб'єктів, що здійснюють досудове провадження, вживати заходів щодо залучення психолога для безпосереднього виїзду на місце події, якщо очевидно, що на місці вчинення кримінального правопорушення присутня неповнолітня особа [9].

Ефективність організації досудового розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та недоторканності неповнолітніх значною мірою детермінується якістю міжсуб'єктної взаємодії, зокрема між дізнавачем, слідчим, прокурором і психологом. Така взаємодія має не допоміжний, а системоутворюючий характер, оскільки саме на її основі формується стратегія комунікації з дитиною та визначаються подальші процесуальні рішення.

Особливого значення набуває етап первинної комунікації з дитиною-потерпілим, який фактично виступає відправною точкою для всієї подальшої взаємодії в межах кримінального провадження. Саме на цьому етапі закладаються основи довіри або, навпаки, формується психологічний бар'єр, що може істотно ускладнити або навіть унеможливити отримання достовірної інформації в майбутньому. Неправильно обрана тактика спілкування, відсутність урахування вікових і психологічних особливостей дитини здатні спричинити її замкнутість, страх або небажання співпрацювати. Важливим у цьому випадку стає навіть визначення за рекомендаціями психолога, з урахуванням статі, відповідного дізнавача чи слідчого.

У цьому контексті роль психолога полягає не лише у наданні підтримки дитині, а й у моделюванні ефективної комунікативної стратегії

для слідчого та прокурора. Саме психолог допомагає визначити оптимальний спосіб встановлення контакту, підібрати відповідні форми та методи опитування, а також запобігти формуванню навідних або травматизуючих запитань. Відповідно, узгодженість дій між процесуальними суб'єктами та психологом безпосередньо впливає на якість первинної інформації, яка, як правило, має ключове значення для подальшого розслідування.

Крім того, така взаємодія є необхідною умовою забезпечення безперервності та послідовності роботи з дитиною. Первинний контакт визначає не лише зміст наступних слідчих (розшукових) дій, але й їхню частоту, форму та умови проведення. За відсутності належної координації існує ризик повторних, неузгоджених контактів із дитиною, що може призвести до вторинної віктимізації.

Отже, взаємодія між дізнавачем, слідчим, прокурором і психологом виступає ключовим чинником, що забезпечує як ефективну організацію досудового розслідування, так і дотримання прав та найкращих інтересів дитини. Саме вона дозволяє забезпечити баланс досягнення завдань кримінального провадження із реальними гарантіями забезпечення найкращих інтересів дитини, що є визначальним для розслідування кримінальних правопорушень досліджуваної категорії.

Висновки. Таким чином, слід констатувати, що організація досудового розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та недоторканності дітей є складною, багаторівневою та міждисциплінарною діяльністю, ефективність якої безпосередньо залежить

від урахування сукупності процесуальних, криміналістичних, психологічних, організаційних і соціальних факторів. Її специфіка обумовлена як особливостями механізму вчинення відповідних правопорушень, так і вразливим становищем дитини як учасника кримінального провадження.

Ключовими факторами, які визначають особливості організації розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень, є їх латентний характер, складність доказування, обмеженість матеріальних слідів, специфічні психологічні характеристики потерпілих, а також підвищений ризик вторинної віктимізації. Це зумовлює необхідність застосування спеціалізованих підходів, методик та залучення фахівців різного профілю, зокрема психологів.

Сучасна модель організації досудового розслідування поступово трансформується у напрямі впровадження дитиноцентрованого підходу, який базується на принципі забезпечення найкращих інтересів дитини та стандартах правосуддя, дружнього до дитини. Важливим

проявом таких змін є інституціоналізація спеціалізованих підрозділів у системі правоохоронних органів і прокуратури, удосконалення механізмів міжвідомчої взаємодії, а також впровадження процедур оперативного реагування на кримінальні правопорушення щодо дітей.

Ефективність розслідування значною мірою залежить від якості взаємодії між дізнавачем, слідчим, прокурором і психологом, яка має системоутворюючий характер. Особливого значення набуває первинна комунікація з дитиною-потерпілим, що визначає подальший перебіг кримінального провадження, рівень довіри та можливість отримання достовірної доказової інформації.

Вважаємо, що перспективними є подальші наукові розробки та законодавчі ініціативи, направлені на удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства задля інституційного закріплення безпосередньо у КПК України окремого порядку кримінальних проваджень – за участю неповнолітніх потерпілих та свідків, що відповідати-ме ч. 3 ст. 1 КПК України.

Список використаних джерел

1. Кубарев І. В., Барган С. С. Сучасні підходи до організації досудового розслідування: криміналістичний аспект. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 3. Вип. 3. С. 99–103. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.15>
2. Татарин Н. М. Щодо визначення сутності організації розслідування кримінальних правопорушень. *Взаємодія громадянського суспільства з сектором безпеки і оборони: сучасні виклики*: тези доп. учасників наук.-практ. конф. Харків, 2021. С. 149–151.
3. Кудінов С. С., Шехавцов Р. М. Особливості організації розслідування воєнних злочинів в Україні в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2025. Серія ПРАВО. Вип.91: ч. 4. С. 328–336. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.4.46>
4. Татарин Н. М. Концептуальні засади організації та планування розслідування кримінальних правопорушень : монографія. Вінниця : ТВОРИ, 2023. 332 с.

5. Конвенція про права дитини : від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021. (дата звернення: 02.03.2026).
6. Загальний коментар № 14 (2013) щодо права дитини на приділення першочергової уваги найкращим інтересам дитини (пункт 1 статті 3). URL: <https://www.refworld.org/sites/default/files/attachments/64e4da0e4.pdf>. (дата звернення: 02.03.2026).
7. Правосуддя, дружнє до дитини, передбачає залучення компетентних фахівців різних напрямів і міждисциплінарний підхід – суддя ВС. Судова влада України. 10 березня 2025, 15:50 (назва з екрану). URL: <https://court.gov.ua/archive/1770121/>(дата звернення: 02.03.2026).
8. Пчеліна О. В., Фоміна Т. Г. Правосуддя, дружнє до дитини: міжнародно-правові орієнтири та національні виклики. *Право і безпека*. 2025. № 4 (99). С. 101–116. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2025.4.08>
9. Про запровадження та реалізацію пілотного проєкту щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність: наказ Офісу Ген. прокурора, МВС України, Міністерства юстиції України, Міністерства соц. політики України від 01.06.2023 № 150/445/ 2077/5/187. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0150905-23>. (дата звернення: 02.03.2026).
10. Про затвердження Положення про Департамент захисту інтересів дітей та протидії домашньому насильству Офісу Генерального прокурора : Наказ Генерального прокурора від 14.09.2023 № 268. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/polozennya-prosamostiini-strukturni-pidrozdili>. (дата звернення: 02.03.2026).
11. Про запровадження та реалізацію пілотного проєкту щодо залучення психологів до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги: Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України та Офісу Генерального прокурора № 493/5/67/32 від 07.02.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0247-23#Text> (дата звернення: 02.03.2026).
12. Порядок проведення конкурсу з відбору психологів, які можуть залучатися до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні/міжрегіональні центри з надання безоплатної правничої допомоги: Наказ Міністерства юстиції України від 13.04.2023 №13256/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0622-23#Text>. (дата звернення: 02.03.2026).

Reference

1. Kubariiev, I. V., Barhan, S. S. (2025). Suchasni pidkhody do orhanizatsii dosudovoho rozsliduvannia: kryminalistychnyi aspekt [Modern approaches to the organization of pre-trial investigation: forensic aspect]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo*, 3(3), 99–103. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.15> (in Ukrainian).
2. Tataryn, N. M. (2021). Shchodo vyznachennia sutnosti orhanizatsii rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen [On defining the essence of the organization of criminal investigation]. *Vzaiemodiia hromadianskoho suspilstva z sektorom bezpeky i oborony: suchasni vyklyky: tezy dopovidei naukovo-praktychnoi konferentsii*. Kharkiv, 149–151. (in Ukrainian).
3. Kudinov, S.S., Shekhavtsov, R.M. (2025). Osoblyvosti orhanizatsii rozsliduvannia voiennykh zlochyniv v Ukraini v umovakh voiennoho stanu [Features of the organization of investigation of war crimes in Ukraine under martial law]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii Pravo*, 91(4), 328–336. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.4.46> (in Ukrainian).

4. Tataryn, N.M. (2023). Kontseptualni zasady orhanizatsii ta planuvannia rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen [Conceptual principles of organization and planning of criminal investigations]. Vinnytsia: TVORY. (in Ukrainian).
5. Convention on the Rights of the Child. (1989, November 20). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (in Ukrainian).
6. Committee on the Rights of the Child. (2013). General Comment No. 14 on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (Article 3, para. 1). Retrieved from: <https://www.refworld.org/sites/default/files/attachments/64e4da0e4.pdf>.
7. Child-friendly justice involves multidisciplinary approach – Supreme Court judge. (2023). Retrieved from: <https://court.gov.ua/archive/1770121/>.
8. Pchelina, O.V., Fomina, T.H. (2025). Pravosuddia, druzhnie do dytyny: mizhnarodno-pravovi oriientyry ta natsionalni vyklyky [Child-friendly justice: international legal guidelines and national challenges]. Pravo i bezpeka – Law and Safety, 4(99), 101–116. <https://doi.org/10.32631/pb.2025.4.08> (in Ukrainian).
9. Order of the Office of the Prosecutor General, Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Ministry of Justice of Ukraine, Ministry of Social Policy of Ukraine. (2023, June 1). On implementation of a pilot project on child-friendly justice standards. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0150905-23>.
10. Order of the Prosecutor General. (2023, September 14). On approval of the Regulation on the Department for the Protection of Children’s Interests and ombating Domestic Violence. Retrieved from: <https://gp.gov.ua/ua/posts/polozenya-pro-samostiini-strukturni-pidrozdili/>
11. Order of the Ministry of Justice of Ukraine, Ministry of Internal Affairs of Ukraine and Office of the Prosecutor General. (2023, February 7). On implementation of a pilot project on involving psychologists in criminal proceedings involving minors. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0247-23#Text>
12. Order of the Ministry of Justice of Ukraine. (2023, April 13). Procedure for selection of psychologists for involvement in criminal proceedings involving minors. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0622-23#Text>

Ostrohliadova O. H., Ph.D. student of the Department of Criminal Procedure and Criminalistics of the Odesa State University of Internal Affairs
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-8525-4244>

Teteriatnyk H. K. Doctor of Law, Professor, Head of the Department of Criminal Procedure and Criminalistics of the Odesa State University of Internal Affairs
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8321-7912>

Features of the Organization of Pre-Trial Investigation of Criminal Offences Against the Sexual Freedom and Sexual Integrity of Children (Part I)

The article examines the specific features of the organization of pre-trial investigation of criminal offences against the sexual freedom and sexual integrity of children as a complex, multi-level activity of an interdisciplinary nature, combining procedural, forensic, psychological, and organizational components.

The study analyzes contemporary approaches to understanding the essence of the organization of pre-trial investigation and substantiates its significance as an

activity aimed at creating appropriate conditions for achieving the objectives of criminal proceedings. Particular attention is paid to the systematization of factors influencing the organization of investigation, which are classified according to the nature of their impact (objective and subjective) and their sphere of manifestation (procedural, forensic, psychological, organizational, and social).

A separate group of factors determining the specific nature of the investigation of criminal offences against the sexual freedom and sexual integrity of children is identified. These include the latent nature of such offences, the specific relationship between the victim and the offender, the limited availability of material evidence, the complexity of proof, the psychological characteristics of victims, the risk of secondary victimization, the need for specialized knowledge, increased confidentiality requirements, and the growing role of the digital environment.

The article further examines international legal standards in the field of child protection, in particular the principle of the best interests of the child and the standards of child-friendly justice, and analyzes their implementation in the national legal system. It is substantiated that the modern model of organizing pre-trial investigation is transforming towards the introduction of a child-centred approach, which involves adapting procedural actions to the age and psychological characteristics of the child, minimizing traumatic impact, and ensuring the safe participation of the child in criminal proceedings.

Institutional changes within the system of law enforcement agencies and the prosecution are highlighted, including the establishment of specialized units, the introduction of rapid response mechanisms, and the strengthening of interagency cooperation. Particular attention is given to the role of a psychologist in criminal proceedings involving children, and the necessity of their involvement at all stages of the investigation is substantiated.

It is concluded that improving the organization of pre-trial investigation of the examined category of criminal offences should be carried out through the further development of child-centred approaches, institutional consolidation of specific procedures within criminal procedural legislation, expansion of the involvement of specialists, and enhancement of coordination among participants in criminal proceedings.

Keywords: *pre-trial investigation, minors, children, sexual freedom, sexual integrity, organization of investigation, child-centred approach, psychologist, child-friendly justice, interaction, rights and legitimate interests.*

Цитування за ДСТУ 8302:2015: Остроглядова О. Г., Тетерятник Г. К. Особливості організації досудового розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та недоторканості дітей (частина I). *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2026. № 1(35). С. 266-280. DOI: <https://doi.org/10.34015/2523-4552.2026.1.24>

Citation APA: Rudoi, K. M., & Udrenas, G. I. (2026). Osoblyvosti orhanizatsii dosudovoho rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen proty statevoi svobody ta nedotorkanosti ditei (chastyna I) [Features of the organization of pre-trial

investigation of criminal offences against the sexual freedom and sexual integrity of children (part I)]. *Bulletin of the Penitentiary association of Ukraine*, 1 (35), 266-280. <https://doi.org/10.34015/2523-4552.2026.1.24>

Внесок авторів. Автори спільно здійснили концептуалізацію дослідження, аналіз джерел, підготовку тексту статті та формулювання висновків. Усі автори ознайомилися з остаточною версією рукопису, схвалили її та погодилися з поданням статті до публікації.

Академічна доброчесність. Автори підтверджують оригінальність, точність і достовірність тексту статті та наведених у ній результатів, а також дотримання основних принципів і правил академічної доброчесності.

Використання інструментів штучного інтелекту. Автори засвідчують, що під час підготовки цієї статті інструменти штучного інтелекту не використовувалися.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність реального чи потенційного конфлікту інтересів.

Фінансування. Дослідження виконано в межах наукової діяльності авторів у відповідних установах і не мало окремого зовнішнього фінансування.

Author Contributions. The authors jointly conceptualized the study, analyzed the sources, prepared the text of the article, and formulated the conclusions. All authors reviewed the final version of the manuscript, approved it, and agreed to submit the article for publication.

Academic Integrity Statement. The authors confirm the originality, accuracy, and reliability of the text of the article and the results presented therein, as well as compliance with the basic principles and rules of academic integrity.

Use of Artificial Intelligence Tools. The authors certify that no artificial intelligence tools were used in the preparation of this article.

Conflict of Interest. The authors declare that there is no actual or potential conflict of interest.

Funding. The study was carried out within the framework of the authors' academic activity at their respective institutions and received no specific external funding.

Надійшла: 07.03.2026

Прийнята до друку: 31.03.2026

Опублікована: 30.04.2026

Received: 07 March 2026

Accepted for publication: 31 March 2026

Published: 30 April 2026